కృష్ణానదీ జలాల పునఃపంపిణీకై ఉద్యమిద్దాం

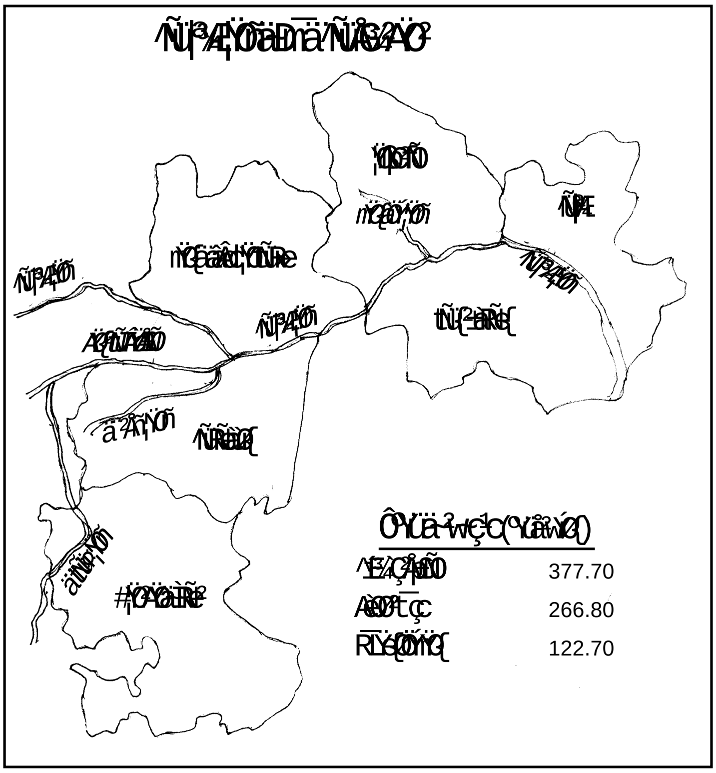

ప్రజలారా!

నీళ్లు మనిషికి ప్రకృతి ఇచ్చిన సంపద. అది ఎవరి స్వంత ఆస్తీ కాదు.

కొన్ని చారిత్రక, రాజకీయ కారణాల వల్ల ఈ ప్రకృతి సంపద ఒక్కొక్కచోట ఒక్కొక్క సామాజిక వర్గం 'ఆస్తి' అయింది. అది చాలా ఫలవంతమైన ఆస్తి కాబట్టి దానిని స్వంతం చేసుకున్న 'అదృష్టవంతులు' మరింత సంపన్నులవుతున్నారు. అంటే మరింత 'అదృష్టవంతులు' అవుతున్నారు.

ఈ 'అదృష్టం' వెనక ఉన్నది రాజకీయం అని గుర్తించి అది లేనివారు తిరగబడినప్పుడు అది తలకిందులు కాగలదు.

ఇప్పుడు మనం కృష్ణానది గురించి మాట్లాడుకుందాం.

కృష్ణ, దాని ఉపనదులు ఆంధ్రప్రదేశ్, కర్నాటక, మహారాష్ట్రలలో ప్రవహిస్తాయి. అందువల్ల కృష్ణానదిని చట్టం 'అంతర్రాష్ట నది'గా గుర్తించింది. మూడు రాష్ట్రాల మధ్య ఆ నది నీటిని ఏవిధంగా పంపిణీ చేయాలన్న విషయంలో వివాదం లేవదీసే అధికారం, పరిష్కారం పొందే అధికారం, మూడు పరీవాహక రాష్ట్రాలకూ రాజ్యాంగమే ఇచ్చింది.

కృష్ణానదికి మూడు పరీవాహక రాష్ట్రాలే కాదు ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో మూడు పరీవాహక ప్రాంతాలూ ఉన్నాయి. రాష్ట్రం లోపలి పరీవాహక ప్రాంతాల మధ్య నది నీటి వాడకం విషయంలో ఉన్న అసమానతను ప్రశ్నించే అధికారం, దానిని సవరించుకునే యంత్రాంగం చట్టం కల్పించలేదు, రాజ్యాంగం కల్పించలేదు.

అయితే నదీ జలాల లభ్యత జీవించే హక్కుకు సంబంధించిన విషయం కాబట్టి, చట్టం హక్కు కల్పించకపోతే రాజకీయంగా కొట్లాడి సాధించుకోక తప్పదు. అవసరమయితే దానికోసం చట్టాన్నీ, రాజ్యాంగాన్నీ మార్చుకోక తప్పదు.

బచావత్ ట్రిబ్యునల్ కృష్ణానదీ జలాలను మూడు రాష్ట్రాల మధ్య పంచుతూ ఆంధ్రప్రదేశ్‌కు 800 టి.ఎం.సిల నీరు, కర్నాటకకు 695 టిఎంసిల నీరు, మహారాష్ట్రకు 565 టిఎంసిల నీరు కేటాయించింది. మూడు రాష్ట్రాలకూ కేటాయించింది కలుపుకుంటే 2060 టిఎంసిల నీరు అవుతుంది. కృష్ణానదిలో నాలుగింట మూడు సంవత్సరాలలో 2060 టిఎంసిల నీరు ఉంటుందని జస్టిస్ బచావత్ అంచనా వేసి, రైతులకు కనీసం, ఆపాటి భరోసా ఉండాలని భావించి ఆమేరకు మాత్రమే నీటిని ప్రాజెక్టులకు కేటాయించారు. ఈ నీటిని 'నికర జలాలు' అన్నారాయన. ఆపైన ఏ సంవత్సరమైనా కృష్ణానదిలో అదనంగా నీరుంటే దానిని 'మిగులు జలాలు' అన్నారాయన. ఈ మిగులు జలాలపైన ప్రాజెక్టులు కట్టుకోవడానికి వీలు లేదనీ, వాటిని ఉన్న ప్రాజెక్టుల ద్వారా ఆంధ్రప్రదేశ్ మాత్రమే వాడుకోవచ్చుననీ జస్టిస్ బచావత్ అన్నారు.

ఆంధ్రప్రదేశ్‌కు కేటాయించిన 800 టిఎంసిల నీటిలో 377 కోస్తా ఆంధ్రకూ, 267 తెలంగాణాకూ, 123 రాయలసీమకూ దక్కాయి. వర్షపాతం, భూగర్భ జలాలు మెరుగుగా ఉన్న కోస్తా జిల్లాలకే నదీజలాల కేటాయింపు జరగడానికీ, కరువు చాలా తీవ్రంగా ఉండే తెలంగాణ, రాయలసీమ జిల్లాలకు అంత తక్కువ దక్కడానికీ కారణాలు చారిత్రకమైనవి, రాజకీయమైనవి.

నిజానికి చారిత్రక కారణమే రాజకీయ కారణంగా పరిణమించింది. బ్రిటిష్ పాలకులు ఎగువ ప్రాంతపు ప్రజల అవసరాల గురించి ఆలోచించవలసిన అగత్యం లేని రోజులలో, అంటే 19వ శతాబ్దపు మధ్యభాగంలో కృష్ణాడెల్టా మీద ఆనకట్ట నిర్మించడంతో కోస్తా జిల్లాల మధ్యప్రాంతవాసులు కృష్ణానదీ జలాలు వాడుకోవడం మొదలయింది. దానినుండి వచ్చిన సంపద వారి నాగరికతకు బలాన్ని అందిచ్చింది. ఆ బలంతో వారు ఆధునిక ఆంధ్రప్రదేశ్‌ను రాజకీయంగా శాసిస్తున్నారు. నాగార్జునసాగర్‌ను తమకు అనుకూలంగా రూపొందించుకొని కృష్ణానదీ జలాలలో మరింత వాటా పొందగలిగారు. రేపు అవకాశం ఇస్తే పులిచింతల ద్వారా ఇంకొంచెం చేజిక్కించుకుంటారు.

బచావత్ అవార్డు అమలులో ఉన్నప్పుడు సహితం ఈ అన్యాయాన్ని సవరించడానికి అవకాశం వుండింది. ఎందుకంటే బచావత్ అవార్డులో ఒక్కొక్క ప్రాజెక్టుకూ విడివిడిగా కేటాయింపు జరిగినప్పటికీ ఆ విడివిడి కేటాయింపులు శిరోధార్యం కాదు. మొత్తంగా రాష్ట్రానికి కేటాయించిన 800 టిఎంసిలను మించకుండా రాష్ట్రం లోపల ప్రాజెక్టులను ఏవిధంగానైనా మార్పు చేసుకుని ఉండవచ్చును.

ఈ విషయం బచావత్ అవార్డు చదివినా, దానికి ప్రాతిపదిక అయిన చట్టాన్ని చదివినా స్పష్టంగా అర్థం అయి వుండేది. ఇదే విషయాన్ని 'ఆల్మట్టి' కేసులో సుప్రీంకోర్టు స్పష్టం చేసింది.

ఏమయితేనేం, 2000 సంవత్సరం మే నెలతో 1976 నుండి మనల్ని శాసించిన బచావత్ అవార్డు గడువు తీరిపోయింది. ఇప్పుడు కొత్తగా కృష్ణానదీ

జలాల వినియోగాన్ని గురించి ఆలోచించే అవకాశం ఏర్పడింది. కొత్త ఒప్పందానికి తాము సిద్ధంగా వున్నామని కర్నాటక, మహారాష్ట్రలు ప్రకటించినప్పటికీ మన రాష్ట్ర ప్రభుత్వం కిమ్మనడం లేదు. కృష్ణానది మీద చర్చ మళ్ళీ మొదలుపెడితే రాష్ట్రం లోపల జరిగిన అన్యాయం దాగదన్న భయమే కారణం కావచ్చు!

కానీ కృష్ణానదీ జలాలపైన ఆధారపడిన కరువుపీడిత ప్రాంతవాసులు ఊరుకోవడానికి వీలులేదు. ఈసారి రాష్ట్రాల మధ్య జరగబోయే చర్చలో ప్రాంతాల మధ్య అసమానత కూడా చర్చకు రావలసి వుంది. దానిని సవరించవలసి వుంది.

ఈ స్పృహతో మానవహక్కుల వేదిక 2001 సంవత్సరంలో 'బచావత్ తరువాత' అనే శీర్షికన ఒక అవగాహనా పత్రాన్ని రూపొందించి నల్గొండ, మహబూబ్‌నగర్, కర్నూలు, అనంతపురం, కడప జిల్లాలలో అన్ని పార్టీలనూ ప్రజా సంఘాలనూ వ్యక్తులనూ పిలిచి సమావేశాలు నిర్వహించడం జరిగింది. కొద్ది మార్పులతో అందరూ ఆమోదించిన ఆ అవగాహన పత్రంలోని ప్రధాన అంశాలు ఇవి:

(1) కృష్ణానదీ జలాల పంపిణీకి సంబంధించి కర్నాటక, మహారాష్ట్రలతో కొత్త త్రైపాక్షిక ఒప్పందానికి ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్ర ప్రభుత్వం చొరవ తీసుకోవాలి. అది ట్రిబ్యునల్ రూపంలో కాక ప్రభుత్వాల మధ్య ఒప్పందం రూపంలో ఉండాలి.

(2) ఈ ఒప్పందంలో రాష్ట్రాల మధ్య నీటి పంపిణీతోబాటు, రాష్ట్రం లోపల ప్రాంతాల మధ్య నీటి పంపిణీకి కూడా కచ్చితమైన స్థానం ఉండాలి.

(3) ముందునుండి ఉన్న నీటి హక్కులకు భంగం కలిగించకూడదన్న సూత్రాన్ని విడిచిపెట్టి, నీటి అవసరాన్ని బట్టి నీటి హక్కులను తిరిగి నిర్ణయించాలి.

(4) ఒక్కొక్క ప్రాజెక్టు ఆయకట్టు ప్రాంతంలో సగటు వర్షపాతం ఎంత, భూగర్భ జలాల పరిమాణం ఏమిటి, భూసారం (తేమను నిలుపుకునే స్వభావం) ఏ పాటిది, నదీజలాలకు ఆ ప్రాంతం అందిచ్చే నీరెంత, ఆయకట్టు ప్రాంతంలోని పేదరికం ఎంత, తదితర ప్రమాణాలను ఆధారం చేసుకొని ప్రాజెక్టుల ప్రాధాన్యతను నిర్ణయించాలి. ఒక ప్రాధాన్యతల జాబితాను త్రైపాక్షిక ఒప్పందంలో భాగంగా తయారు చేసుకోవాలి.

(5) నదీ జలాలను నికర జలాలు, మిగులు జలాలు అని వర్గీకరించకుండా, నదిలో లభించే నీటిని పైన పేర్కొన్న ప్రాధాన్యతల జాబితాను అనుసరించి, ఎక్కువ ప్రాధాన్యత గల ప్రాజెక్టులకు తొలి హక్కు కల్పిస్తూ తక్కువ ప్రాధాన్యత గల ప్రాజెక్టులకు మిగిలిన నీటిలో (ప్రాధాన్యతల వరుస క్రమంలో) హక్కులు కల్పించే పద్ధతిలో వాడుకోవాలి.

(6) దీనివలన సర్కార్ జిల్లాల ఆయకట్టుదార్లకు కృష్ణానదీ జలాలపైన ఉన్న హక్కు తగ్గడమే కాక భరోసా కూడా తగ్గుతుంది కాబట్టి వారు పంట మార్పిడికి సిద్ధపడాలి.

కృష్ణానది, దాని ఉపనదుల ఎగువ భాగాన ఉన్న దక్షిణ తెలంగాణ, రాయలసీమ జిల్లాలకు నదీ జలాల విషయంలో న్యాయం జరగడానికి ఇది తప్ప వేరే మార్గం లేదు.

నదీజలాలు న్యాయంగా పంచుకున్నప్పటికీ సాగునీటి అవసరం అందరికీ తీరదని మేము గుర్తించకపోలేదు. మొత్తంగా నీటి సమస్య పరిష్కారం కావాలంటే దీనితోబాటు చెరువుల నిర్వహణ మీద, భూగర్భ జలాల పెంపుదల మీద దృష్టి పెట్టాలని మేము గుర్తిస్తున్నాం. ఒక సమస్యను గురించి ఆందోళన చేస్తున్నామంటే వేరే వాటిని విస్మరిస్తున్నామనుకోనవసరం లేదు.

నదీజలాల ప్రాజెక్టుల పైన సాగునీటికోసం ఆధారపడినట్టయితే పర్యావరణ సమస్యలు, నిర్వాసితుల సమస్యలు ఉత్పన్నం కావా అని ఆందోళన చెందేవారు కూడా ఉంటారు. కానీ ఈరోజు నల్గొండ, రాయలసీమ జిల్లాలకోసం ప్రతిపాదిస్తున్న ప్రాజెక్టులు ఇప్పటికే శ్రీశైలం వద్దనున్న రిజర్వాయర్‌పైన ఆధారపడినవే తప్ప కొత్త రిజర్వాయర్‌లు (చిన్న, చితక బ్యాలెన్సింగ్ రిజర్వాయర్‌లు తప్ప) వాటికి అవసరం ఉండవు. మహబూబ్‌నగర్ జిల్లాలోని ప్రతిపాదిత ప్రాజెక్టులు ప్రధానంగా చిన్నచిన్న రిజర్వాయర్లపైన ఆధారపడిన ఎత్తిపోతల పథకాలు కాబట్టి ఈ ఉద్యమానికి 'పర్యావరణ సంశయం' అడ్డం రానవసరం లేదు.

కానీ నదీజలాల పరిధిలో న్యాయం జరగాలంటే బలమైన ఉద్యమం అవసరం. ఈ పోరాటం కేవలం రాష్ట్ర ప్రభుత్వం మీదనే కాక రాష్ట్ర రాజకీయాలలో ప్రబల శక్తిగా ఉన్న సర్కార్ జిల్లాల పెత్తందారీ ప్రయోజనాల మీద కూడానన్న విషయం కూడా స్పష్టమే. అయినప్పటికీ ఈ పోరాటం చేయకపోతే కృష్ణానదిపైన ఆధారపడక తప్పని కరువు జిల్లాలకు భవిష్యత్తు లేదు.

ఆ జిల్లాల ప్రజలే కాక ఎవరైనా ఎక్కడివారైనా సరే న్యాయాన్ని కాంక్షించే వారంతా ఈ ఉద్యమంలో భాగం కావాలని ఆహ్వానిస్తూ –

17 జనవరి 2002

కృష్ణానదీ జలాల పునఃపంపిణీ ఉద్యమం

సదస్సు

మహబూబ్‌నగర్ జిల్లా గద్వాల పట్టణంలోని కె.వి.ఎస్. ఫంక్షన్ హాల్‌లో

జనవరి 27, ఉదయం 10 గంటలకు

ప్రధానవక్త : ప్రొఫెసర్ జయశంకర్
అధ్యక్షత : ప్రొపెసర్ హరగోపాల్
రిపోర్టు : కె. బాలగోపాల్

నల్గొండ, మహబూబ్‌నగర్, కర్నూలు, అనంతపురం, కడప జిల్లాల నుండి జలసాధన ఉద్యమకారులు, మేధావులు మాట్లాడతారు.

కృష్ణానదీ జలాల పునఃపంపిణీ ఉద్యమానికి ఆహ్వానం

మిత్రులారా!

బచావత్ అవార్డు గడువు తీరిపోయిన నేపథ్యంలో, కృష్ణానదీ జలాల పునఃపంపిణీకోసం ఉద్యమించవలసిన అవసరం ఉందని గుర్తించి మానవహక్కుల వేదిక మీ జిల్లాలో సమావేశం నిర్వహించిన సంగతి మీకు తెలిసిందే.

అటువంటి సమావేశాలు నల్గొండ, మహబూబ్‌నగర్, కర్నూలు, అనంతపురం, కడప జిల్లాలలో జరిగాయి. ఆ సమావేశాలకు ప్రాతిపదికగా మానవ హక్కుల వేదిక 'బచావత్ తరువాత' అనే శీర్షికన రూపొందించిన అవగాహనా పత్రం మీరు చూసే వుంటారు.

ఆ సమావేశాలకు అన్ని రాజకీయ పార్టీలనూ, ప్రజా సంఘాలనూ, ఈ విషయంలో ఆసక్తిగల వ్యక్తులనూ ఆహ్వానించడం జరిగింది. అయిదు జిల్లాలలో ఆ అవగాహనా పత్రాన్ని సూత్రప్రాయంగా అందరూ ఆమోదించడం జరిగింది.

అవగాహనా పత్రంలోని ప్రధాన అంశాలు ఇవి:

(1) కృష్ణానదీ జలాల పంపిణీకి సంబంధించి కర్నాటక, మహారాష్ట్రలతో కొత్త త్రైపాక్షిక ఒప్పందానికి ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్ర ప్రభుత్వం చొరవ తీసుకోవాలి. అది ట్రిబ్యునల్ రూపంలో కాక ప్రభుత్వాల మధ్య ఒప్పందం రూపంలో ఉండాలి.

(2) ఈ ఒప్పందంలో రాష్ట్రాల మధ్య నీటి పంపిణీతోబాటు, రాష్ట్రం లోపల ప్రాంతాల మధ్య నీటిపంపిణీకి కూడ కచ్చితమైన స్థానం ఉండాలి.

(3) ముందునుండి ఉన్న నీటి హక్కులకు భంగం కలిగించకూడదన్న సూత్రాన్ని విడిచిపెట్టి, నీటి అవసరాన్ని బట్టి నీటి హక్కులను తిరిగి నిర్ణయించాలి.

(4) ఒక్కొక్క ప్రాజెక్టు ఆయకట్టు ప్రాంతంలో సగటు వర్షపాతం ఎంత, భూగర్భ జలాల పరిమాణం ఏమిటి, భూసారం (తేమను నిలుపుకునే స్వభావం) ఏపాటిది, నదీ జలాలకు ఆ ప్రాంతం అందించే నీరెంత, ఆయకట్టు ప్రాంతంలోని పేదరికం ఎంత, తదితర ప్రమాణాలను ఆధారంగా చేసుకొని ప్రాజెక్టుల ప్రాధాన్యతను నిర్ణయించాలి. ఒక ప్రాధాన్యతల జాబితాను త్రైపాక్షిక ఒప్పందంలో భాగంగా తయారు చేసుకోవాలి.

(5) నదీ జలాలను నికర జలాలు, మిగులు జలాలు అని వర్గీకరించకుండా, నదిలో ప్రవహించే నీటిని పైన పేర్కొన్న ప్రాధాన్యతల జాబితాను అనుసరించి ఎక్కువ ప్రాధాన్యత గల ప్రాజెక్టులకు తొలి హక్కు కల్పిస్తూ తక్కువ ప్రాధాన్యత గల ప్రాజెక్టులకు మిగిలిన నీటిలో (ప్రాధాన్యతల వరుస క్రమంలో) హక్కులు కల్పించే పద్ధతిలో వాడుకోవాలి.

(6) దీనివల్ల సర్కార్ జిల్లాల ఆయకట్టుదార్లకు కృష్ణానదీ జలాలపైన ఉన్న హక్కు తగ్గడమేకాక భరోసా కూడా తగ్గుతుంది కాబట్టి వారు పంట మార్పిడికి సిద్ధపడాలి.

కృష్ణానది, దాని ఉపనదుల ఎగువ భాగాన ఉన్న దక్షిణ తెలంగాణ, రాయలసీమ జిల్లాలకు నదీజలాల విషయంలో న్యాయం జరగడానికి ఇది తప్ప వేరే మార్గం లేదని అందరూ అంగీకరించారు. ఈ ప్రయత్నాన్ని ప్రజా ఉద్యమం రూపంలో ముందుకు తీసుకుపోవాలని కూడా అందరూ ఒప్పుకున్నారు.

ఈ పోరాటం కేవలం రాష్ట్ర ప్రభుత్వం మీదనే కాక రాష్ట్ర రాజకీయాలలో ప్రబల శక్తిగా ఉన్న సర్కార్ జిల్లాల పెత్తందారీ ప్రయోజనాల మీద కూడానన్న విషయం స్పష్టమే.

అందువల్ల పైన ప్రతిపాదించిన నదీజలాల పునఃపంపిణీ వల్ల ప్రయోజనం ఉన్న వారందరూ ఒకటయి ఒక ప్రజా ఉద్యమాన్ని నిర్మించవలసిన అవసరం ఉంది. అందుకోసం జనవరి 27వ తేదీన ఉదయం 10 గంటలకు మహబూబ్‌నగర్ జిల్లా గద్వాల పట్టణం కె.వి.ఎస్. ఫంక్షన్‌హాలులో నిర్వహిస్తున్న సదస్సులో పాల్గొనవలసిందిగా మిమ్మల్ని ఆహ్వానిస్తున్నాం. గతంలో నల్గొండ, మహబూబ్‌నగర్, కర్నూలు, అనంతపురం, కడప జిల్లాలలో జరిగిన సమావేశాలకు హాజరయిన వారందరికీ ఈ ఆహ్వానం పంపిస్తున్నాం.

కె. బాలగోపాల్

(మానవ హక్కుల వేదిక)

17.01.2002

కృష్ణానదీ జలాల పునఃపంపిణీ ఉద్యమం తరఫున